

भीमा (उजनी) प्रकल्पाच्या सुधारीत फेर
जलनियोजनास मान्यता मिळणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन

जलसंपदा विभाग

शासन निर्णय क्र.संकीर्ण ०३२४/(९५/२४)/मोप्र-१

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२

दिनांक : १ ऑक्टोबर, २०२४

संदर्भ :-

१. महाराष्ट्र शासन निर्णय, जलसंपदा विभाग, क्र. उजनी-०६२१/(१७९/२०२१)/मोप्र-१ दि. ०६/१०/२०२१
२. कार्यकारी संचालक, महाराष्ट्र कृष्णा खोरे विकास महामंडळ, पुणे यांचे पत्र क्र. मकृखोविम ४०/(४७०/२०२३)/प्र.बा-१/९८०/सन २०२४ दि. १२/०२/२०२४.
३. महाराष्ट्र शासन जलसंपदा विभाग पत्र क्र. संकीर्ण-२०१९/(०९/२०१९)/जसं दि. ०३/११/२०२२
४. महाराष्ट्र शासन निर्णय, जलसंपदा विभाग, क्रमांक सुप्रमा-१२१८/(७७५/२०१८)/मोप्र-१ दि. ०८/०३/२०२४

प्रस्तावना:-

भीमा (उजनी) धरण हे भीमा नदीवर उजनी ता. माढा जि. सोलापूर येथे १९८० मध्ये पुर्ण झालेले आहे. शासन निर्णय क्र उजनी०६२१/(प्र.क्र.१७९/२१)मो.प्र.-१ दि. ०६ ऑक्टोबर २०२१ अन्वये भीमा (उजनी) प्रकल्पाच्या पाणी वापराच्या फेरनियोजनाच्या ताळेबंदास मान्यता देण्यात आलेली आहे. भीमा व माण नदीवरील कोल्हापूरी बंधाच्यामुळे क्षेत्र अधिसूचित न झालेल्या आच्छादीत क्षेत्रामुळे २.४८ अ.घ.फू. पाणी शिळ्क राहते. त्यानुसार मंगळवेढा उपसा सिंचन योजनेसाठी अतिरिक्त १.०३ अ.घ.फू. व लाकडी निंबोडी योजनेसाठी आवश्यक असलेले ०.३३ अ.घ.फू. तसेच पिण्याच्या पाणी पुरवठ्यासाठी ०.२६ अ.घ.फू. म्हणजेच एकूण १.६२ अ.घ.फू. पाणी विचारात घेण्यात आलेले आहे. प्रस्तावित २.४८ अ.घ.फू. पैकी १.६२ अ.घ.फू. पाणी वापरण्यात आलेले असून आच्छादीत क्षेत्राचे ०.८६ अ.घ.फू. पाणी शिळ्क आहे.

महाराष्ट्र शासन जलसंपदा विभाग क्र. संकीर्ण-२०१९/(०९/२०१९)/जसं दि. ०३/११/२०२२ अन्वये वडापूर बैरेजमधून भीमा-सीना नदीजोड कालव्याद्वारे भीमा नदीतील पाणी सीना नदीत वळविण्याच्या प्रस्तावास तत्वतः मान्यता देण्यात आली आहे. त्यानुसार भिमा सिना नदी जोड कालव्यासाठी आवश्यक ०.५१ अ.घ.फू. (१४.४७ दलघमी) इतकी तरतुद घेण्यात आलेली आहे व उर्वरित ०.३५ अ.घ.फू. (९.९३ दलघमी) पाणी भविष्यकालीन पिण्याच्या पाण्यासाठी तरतुद करण्यात आली आहे.

संदर्भ पत्र क्र.४ अन्वये मंजूर प्रकल्प अहवालानुसार २३८८.०९ दलघमी पाण्याचे नियोजन करण्यात आले आहे. भीमा (उजनी धरणाच्या मागील ४० वर्षातील प्रत्यक्ष पाणीवापर पाहता) मूळ प्रकल्पीय पाणी वापर तरतुद व प्रत्यक्ष पाणी वापर यात बराच फरक झालेला आहे. वेळोवेळी पाण्याच्या गरजेनुसार शासन मान्यतेने पाणी वापराच्या नियोजनामध्ये बदल करण्यात आलेले आहेत, सदरचे बदल प्रामुख्याने खालीलप्रमाणे आहेत.

१. महाराष्ट्र शासन जलसंपदा विभाग क्र. संकीर्ण-२०१९/(०९/२०१९)/जसंअ दि. ०३/११/२०२२ अन्वये वडापूर बैरेजमधून भीमा-सीना नदीजोड कालव्याद्वारे भीमा नदीतील पाणी सीना नदीत वळविण्याच्या प्रस्तावास प्राप्त तत्वतः मान्यता.
२. जलाशयावरुन व कालव्यावरुन उपसा सिंचन योजनासाठी पाण्याची तरतुद.
३. धरणाच्या लाभक्षेत्रात भीमा नदी, माण नदी व सीना नदी वरील बांधण्यात आलेल्या को .प. बंधाच्यामुळे उजनी उजवा व डावा कालव्याच्या लाभक्षेत्रात झालेली घट.
४. घरगुती पाणी वापरासाठी वाढीव तरतुद.

कार्यकारी संचालक, महाराष्ट्र कृष्णा खोरे विकास महामंडळ, पुणे यांच्या संदर्भीय पत्र क्र.२ अन्वये प्राप्त जलनियोजनातील तरतुदीनुसार सुधारीत ताळेबंद अंतिम करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय

१. उजनी प्रकल्प व भीमा, सीना, माण नदीचे लाभक्षेत्र बचतीचे पाणीवापरापूर्वी अधिसूचित करुन घ्यावे.
२. सदर बचत ही भीमा व माण नदीवरील कोल्हापूरी बंधाच्यामुळे क्षेत्र अधिसूचित न झालेल्या आच्छादीत क्षेत्रामुळे असून आच्छादनामुळे होणारी पाणी बचत आता शिल्क नाही.
३. प्रकल्पाचा पाणीवापर कृष्णा पाणी तंटा लवादाने अनुज्ञेय केल्याप्रमाणे कृष्णा खोच्याचे जलनियोजनाच्या मर्यादेत राहील याबाबत दक्षता घेण्यात यावी.
४. महाराष्ट्र राज्यास भिमा नदी मुख्य प्रवाहावरील पाणीवापराची मर्यादा १५ अ.घ.फू. एवढी लवादाने निश्चित केली आहे त्याचे उल्लंघन होणार नाही याची दक्षता महामंडळाने घ्यावी.
५. उपरोक्त नमुद बदलानुसार कार्यकारी संचालक, महाराष्ट्र कृष्णा खोरे विकास महामंडळ, पुणे यांनी सादर केलेल्या प्रत्यक्ष मंजुर पाणी वापराच्या फेर नियोजनाचे ताळेबंदास "परिशिष्ट-अ" नूसार मान्यता देण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक २०२४१००११८३०२६८०२७ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावांने.

(संदिप भालेराव)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

सहपत्र- परिशिष्ट -अ
प्रत,

१. मा. राज्यपाल, महाराष्ट्र राज्य, यांचे सचिव
२. मा. मुख्यमंत्री महोदयांचे स्वीय सहाय्यक.
३. मा. मंत्री, स्वीय सहाय्यक, जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

४. मा. राज्यमंत्री, स्वीय सहाय्यक , जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
५. मा. विधानसभा/विधान परिषद सदस्य सर्व.
६. स्वीय सहाय्यक, अपर मुख्य सचिव (जसं), जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
७. स्वीय सहाय्यक, सचिव (लाक्षेवि) जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
८. स्वीय सहाय्यक सचिव (प्रकल्प समन्वय), जलसंपदा विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
९. कार्यकारी संचालक, महाराष्ट्र कृष्णा खोरे विकास महामंडळ, पुणे.

भीमा (उजनी) प्रकल्पाच्या सुधारीत फेर जलनियोजनास मान्यता मिळणेबाबत.

शासन निर्णय क्र.संकीर्ण ०३२४/(९५/२४)/मोप्र-१ दि. ०१/१०/२०२४

“परिशिष्ट - अ”

अ. क्र	घटक / तपशील	तृतीय सुप्रमानुसार पाणी वापर (दलघमी)	शासन निर्णय दि. ०६/१०/२०२१ नुसार फेरनियोजन प्रमाणे पाणी वापर (दलघमी)	सुधारीत फेरनियोजन प्रमाणे पाणी वापर (दलघमी)	स्तंभ ५ मधील फेर जलनियोजनाचे KWDT कलम ७ अन्वये पाणी वापर (दलघमी)
१	२	३	४	५	६
१)	बिगर सिंचन				
	अ) पाणी पुरवठा	७०.५०४	७७.८६६	१७६.३४९	३५.२४३
	ब) औद्योगीक पाणीवापर	९२.३०७	९२.३०७	९३.४९९	२.३५०
	एकूण	१६२.८११	१७०.१७३	२६९.८४८	३७.५९३
२)	जलाशायावरील खाजगी उपसा सिंचन योजना	२९६.०४३	२९६.०४३	२९६.०४३	२९६.०४३
३)	प्रवाही सिंचन योजना				
	अ) मंगळवेढा तालुक्यातील खोल काळ्या मातीतील क्षेत्र वाल्मी आभ्यासानुसार	६०.८७७	६०.८७७	६०.८७७	६०.८७७
	ब) इतर प्रवाही क्षेत्र	९१६.२७३	८७०.४०३	८४५.७५०	८४५.७५०
	एकूण प्रवाही सिंचन उजनी	१७७.१५०	१३१.२८०	९०६.६२७	९०६.६२७
४)	सिना माढा उपसा सिंचन योजना	१३४.४९६	१३४.४९६	१३४.४९६	१३४.४९६
५)	भीमा सिना जोड कालवा	८९.९९२	८९.९९२	८९.९९२	८९.९९२
६)	दहीगांव उपसा सिंचन योजना	५१.२५०	५१.२५०	५१.२५०	५१.२५०
७)	शिरापूर उपसा सिंचन योजना	४८.९८५	४८.९८५	४८.९८५	४८.९८५
८)	आष्टी उपसा सिंचन योजना	२८.३१५	२८.३१५	२८.३१५	२८.३१५
९)	बार्डी उपसा सिंचन योजना	७३.३३६	७३.३३६	७३.३३६	७३.३३६
१०)	एकरुख उपसा सिंचन योजना	८९.४७५	८९.४७५	८९.४७५	८९.४७५
११)	सांगोला उपसा सिंचन योजना	५६.६३०	५६.६३०	५६.६३०	५६.६३०

अ. क्र	घटक / तपशील	तृतीय सुप्रमानुसार पाणी वापर (दलघमी)	शासन निर्णय दि. ०६/१०/२०२१ नुसार फेरनियोजन प्रमाणे पाणी वापर (दलघमी)	सुधारीत फेरनियोजन प्रमाणे पाणी वापर (दलघमी)	स्तंभ ५ मधील फेर जलनियोजनाचे KWDT कलम ७ अन्वये पाणी वापर (दलघमी)
१२)	लाकडी निंबोडी उपसा सिंचन योजना	१६.९४०	२५.४८४	२५.४८४	२५.४८४
१३)	मंगळवेढा उपसा सिंचन योजना	२८.५९८	५७.७६३	५७.७६३	५७.७६३
१४)	वडापूर येथून भीमा-सीना जोड कालवा	-----	०.०००	१४.४७०	१४.४७०
	एकूण उसिंयो	६१६.४९७	६५४.९२६	६६९.३९६	६६९.३९६
	एकूण सिंचन	१८०९.६९०	१८०२.२४९	१७९२.०६६	१७९२.०६६
१५)	बाष्पीभवन व्यय मागील ९ वर्षातील सर्वाधीक बाष्पीभवन (सन-२००८-०९)	४१५.६६४	४१५.६६४	४१५.६६४	४१५.६६४
	एकूण	४१५.६६४	४१५.६६४	४१५.६६४	४१५.६६४
	एकूण एकंदरीत (दलघमी)	२३८८.०८५	२३८८.०८६	२४७७.५७८	२२४५.३२३
	एकूण एकंदरीत (अघफू)	८४.३२५	८४.३२५	८०.८८५	७९.२८४

(संदिप भालेराव)
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन